

Postrzeganie sztucznych agentów: analiza kształtu i uwarunkowań zjawiska doliny niesamowitości z wykorzystaniem różnych metod badawczych

Dawid Ratajczyk

Abstrakt

Hipoteza doliny niesamowitości (ang. *Uncanny Valley Hypothesis, UVH*) zakłada, że sztuczni agenci, którzy są niemal – ale nie całkowicie – podobni do ludzi, wywołują uczucie niepokoju (ang. *eeriness*) i dyskomfortu. Pomimo rosnącej liczby badań, przyczyny, kształt zależności oraz czynniki moderujące ten efekt pozostają przedmiotem dyskusji. Niniejsza rozprawa doktorska ma na celu pogłębienie zrozumienia zjawiska doliny niesamowitości poprzez realizację trzech głównych celów badawczych: (1) określenie kształtu zależności oraz zmiennych związanych z efektem doliny niesamowitości; (2) identyfikację poznawczych i społecznych moderatorów wpływających na reakcje emocjonalne wobec sztucznych agentów; oraz (3) zbadanie interakcji między wizualną formą agentów a przypisywanym im typem umysłu. Niniejsza dysertacja obejmuje trzy badania empiryczne wykorzystujące komplementarne metody: analizę językową ponad 220 000 komentarzy z portalu YouTube, eksperymenty w immersyjnej rzeczywistości wirtualnej oraz pomiary psychofizjologiczne. Wyniki wskazują, że ogólny poziom podobieństwa do człowieka wiąże się ze stopniowym spadkiem pozytywnego sentymentu. Natomiast niektóre konkretne aspekty wyglądu – zwłaszcza cechy twarzy – wykazują nieliniowy związek z odczuwaniem niepokoju. Przekonania esencjalistyczne na temat wyjątkowości natury ludzkiej moderują reakcję niepokoju, szczególnie wobec postaci z doliny niesamowitości. Co więcej, to głównie wygląd postaci wpływa na ocenę niepokoju, natomiast spójność między wyglądem a przypisywanym umysłem kształtuje postrzeganą realistyczność zachowania i lubialność (ang. *likability*) postaci. Wyniki wskazują, że reakcje w dolinie niesamowitości są efektem złożonej interakcji procesów percepcyjnych, poznawczych i społecznych. Rozprawa dostarcza wielowymiarowej perspektywy na interakcje człowiek–agent oraz wnosi teoretyczne doprecyzowania do modelu doliny niesamowitości, co ma znaczenie dla projektowania społecznie akceptowalnych i emocjonalnie dopasowanych sztucznych agentów.